

แนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน
ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
Sustainable Conservation Guidelines for Antiquities Case Study of Kiang
Hien Village Museum, Khwao Sub - district, Mueang District,
Maha Sarakham Province

วิลาสินี ภาวะพจน์¹ พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์² จำรัสลักษณ์ เจริญแสน³ สัจจวรรณท์ พวงศรีเคน⁴
อรทัย พงษ์แก้ว⁵ และ รพีพร ธงทอง⁶
Wirasinee Phawapoj¹ Pongsawut Rachjun² Jumrusluk Charoensaen³
Satchawan Phuangsriken⁴ Orathai Pongkaew⁵ and Rapeeporn Thongtong⁶

^{1,2}คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

^{1,2}Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University

^{3,4,5}คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

^{3,4,5} Faculty of Nursing , Roi Et Rajabhat University

⁶คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

⁶Faculty of Political Science, The Eastern University of Management and Technology

Corresponding Author Email : Seat007@outlook.com

Received 20/04/2024 | Revised 06/05/2024 | Accepted 07/05/2024

บทความวิจัย (Research Article)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 2. เสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยวิธีการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ผ่านการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมาย 6 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. เจ้าของพิพิธภัณฑ์ 2. ผู้ใหญ่บ้าน 3. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 4. คณะกรรมการหมู่บ้าน 5. ประชาชน และ 6. ปราชญ์ชาวบ้าน ผลการศึกษาประเด็น แนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน พบว่า การลงทะเบียนของโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์นั้นไม่ได้ลงทะเบียนเนื่องจากพิพิธภัณฑ์นั้นเป็นพิพิธภัณฑ์แบบปิด และการค้นพบนั้นเป็นการค้นพบด้วยตนเองและค้นพบในพื้นที่ส่วนบุคคล การเปิดพิพิธภัณฑ์และสถานที่ของพิพิธภัณฑ์เป็นพื้นที่ส่วนบุคคลไม่ใช่ของรัฐ จึงทำให้เข้าใจได้ว่าของที่ค้นพบทุกชิ้นนอกเหนือจากสมบัติของชาติ 9 อย่างนั้น เป็นสมบัติส่วนบุคคล และในพิพิธภัณฑ์ไม่ได้เก็บแค่โบราณวัตถุเพียงอย่างเดียวแต่เก็บรักษาวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดกันรุ่นต่อรุ่น เช่น ผ้าแพวด ฮ่อง หม้อ ไห ฯลฯ

คำสำคัญ: แนวทาง; การอนุรักษ์; โบราณวัตถุ

Abstract

The objectives of this research are: 1. To study the guideline for sustainable conservation of antiquities, a case study of Ban Kiang Hien Museum, Khwaw Sub - district, Mueang District, Maha Sarakham Province. 2. To suggest guidelines for sustainable conservation of antiquities. This research was analyzed through qualitative research by interview method. in depth from the sample group Which consisted of 6 target groups, consisting of 1. Museum owner 2. Village headman 3. Assistant village headman 4. Village committee 5. People and 6. Village scholars. The result of the study of the issue of conservation of antiquities to be sustainable found that the registration of antiquities. In the museum it is not registered. Since the museum is a closed museum And discovery is self-discovery and discovery in personal space. The opening of museums and their premises is private, not state. Therefore, it is understood that every discovered item apart from the 9 national treasures is a personal property. And in the museum, not only the artifacts are kept, but the culture is preserved. and various traditions that have been handed down from generation to generation, such as Pha Phaed, Gong, Mo, Hi, etc.

Keywords: Guidelines; Conservation; Antiquities

บทนำ

โบราณวัตถุเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทหนึ่งที่สามารถบอกความเป็นมาของกลุ่มชน หมู่บ้าน เมือง และประเทศชาติ นับตั้งแต่อดีตกาลต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันได้เป็นหน้าที่ของชนรุ่นปัจจุบันที่จะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทนี้ไว้ และใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าวิชาการอนุรักษ์นั้น เป็นศาสตร์อย่างหนึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับวิชาโบราณคดีกรรมศิลปกรรม นิยามคำว่า “การอนุรักษ์” หมายความว่า “การดูแลรักษาเพื่อคงคุณค่าไว้ และให้หมายรวมถึง การป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์และการบูรณะด้วย” กรรมศิลปกรรมเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบการอนุรักษ์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ การซ่อมบูรณะ หรือสงวนรักษานั้นจะต้องกระทำอย่างระมัดระวัง มิให้เสียหายไปกว่าเดิม เพื่อรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมและโบราณวัตถุของสิ่งนั้น กรรมศิลปกรรมนั้นได้วางระเบียบปฏิบัติหลายประการว่าด้วยการอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมแต่ละข้อล้วนแต่นำมาซึ่งการรักษาคงคุณค่าของเดิมให้ปรากฏเด่นชัดมากที่สุด (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2535 : ระบบออนไลน์)

พิพิธภัณฑสถานบ้านเชียงเหียนเปิดตัวอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2541 ก่อตั้งโดยอาจารย์สันติภาพ คำสะอาด บอกเล่าความเป็นมาของพิพิธภัณฑสถานพร้อมไปกับการอ้างอิงบันทึกที่ท่านได้บันทึกไว้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นและตั้งใจจริงต่องานพิพิธภัณฑสถานในตอนหนึ่งของบันทึกกว่า 400 เล่มทิ้งไว้ให้ลูกหลานได้เข้าใจในปณิธานของตนเอง พิพิธภัณฑสถานบ้านเชียงเหียนฟังแต่ชื่อบ้านก็เป็นชื่อเมืองโบราณมาแต่สมัยขอมเรืองอำนาจตั้งแต่สมัยพระเจ้าไชยวรมันที่ 7 เจริญที่สุดในสมัยขอม ชื่อ “เชียงเหียน” นี้ก็คือชื่อเจ้าเมืองในวรรณกรรมอีสานเรื่อง “ผาแดงนางไอ่” บ่งบอกชื่อบ้าน

เชียงใหม่อย่างเด่นชัดว่าเป็นชื่อเจ้าเมืองเชียงใหม่โบราณในเมื่อผมเป็นผู้หนึ่งที่เกิดมาในบ้านนี้เกิดมีความสนใจเรื่องโบราณวัตถุอย่างล้นพ้นจึงสะสมสิ่งละอันพันละน้อย ซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดขึ้นจากฝีมือคนอีสาน เรามุ่งตั้งวัตถุประสงค์ ครอบครอง เครื่องใช้ เครื่องมือ สิ่งจักสาน เครื่องมือการหาปลา เครื่องมือการทำนา ฯลฯ นำมารวบรวมไว้โดยเอาบ้านเป็นที่จัดแสดงสะสมมาตั้งแต่เรียนหนังสือชั้น ป.2 จนถึงปัจจุบันรวมแล้วใช้เวลาสะสมประมาณเกือบ 50 ปี เพียงแต่รอคอยการจัดสถานที่ที่มั่นคงถาวร ซึ่งมีรายการแสดงให้ท่านผู้ชมชมไม่ต่ำกว่าหมื่นชิ้น แม้จะมีอุปสรรคทางด้านครอบครัว ซึ่งเป็นที่หนักใจแก่ลูก เมีย แต่ผมก็ไม่ลดละที่จะเดินทางต่อไปไม่หยุดยั้ง เพื่อเป็นแนวทางศึกษาแก่กุลบุตร กุลธิดา นักเรียน นักศึกษา นิสิต ตลอดจนท่านผู้สนใจทั่วประเทศ ได้มีโอกาสเข้าชมพิพิธภัณฑ์ บ้านเชียงใหม่แห่งนี้ แห่งเดียวในประเทศไทย ตัวอาคารทำมุมฉาก ประกอบด้วย "อาคารบุญหมื่น" ซึ่งชั้นบนจัดแสดงของเก่า ภูมิปัญญาอีสาน ประวัติศาสตร์หมู่บ้านเชียงใหม่ ทะเลสาบเขา วัว ควาย เป็นต้น ด้านล่างเป็นห้องแสดงงานศิลปะ "boonman contemporary art gallery" จัดแสดงงานศิลปะหลากหลายแขนง โดยมีงานของอาจารย์สันติภาพ คำสะอาด เป็นหลัก และจะหมุนเวียนกับหลากหลายศิลปิน นิสิต นักศึกษา ผู้สนใจเป็นเวทีแสดงงานศิลปะของชุมชน และ "หอระกาเดือน" สถานที่แสดงแหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ชุมชน ดินแดนอันรุ่งรวยด้วยวัฒนธรรม และมีแต่ความสงบร่มเย็น (พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงใหม่, 2561: ระบบออนไลน์)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุ กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงใหม่ ตำบลเขวาสาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” ในการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางและการอนุรักษ์โบราณวัตถุ ให้ยังคงอยู่และทำให้เผยแพร่วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในอดีตให้มีความยั่งยืน และการคงรูปร่างของโบราณวัตถุนั้นให้คงอยู่ได้นานเท่าที่จะนานได้เพื่อนำให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวจากในอดีต

วัตถุประสงค์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงใหม่ ตำบลเขวาสาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
2. การเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงใหม่ ตำบลเขวาสาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

วิธีการศึกษา

1. ขอบเขตด้านประชากร

งานวิจัยนี้ มุ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย บทความ และเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 คน ประกอบด้วย 1) เจ้าของพิพิธภัณฑ์ จำนวน 1 คน 2) ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน 3) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน 4) คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 6 คน 5) ประชาชน จำนวน 5 คน และ 6) ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย บทความและเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 20 คน ประกอบด้วย 1) เจ้าของพิพิธภัณฑ์ จำนวน 1 คน 2) ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน 3) ผู้ช่วย

ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน 4) คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 6 คน 5) ประชาชน จำนวน 5 คน และ 6) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียนตำบลเขวาสาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) โดยมีกรอบวิเคราะห์ตามประเด็นที่จะทำการศึกษา ซึ่งอยู่ภายใต้ประเด็นการศึกษา ดังนี้คือ

3.1 ประเด็นแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน

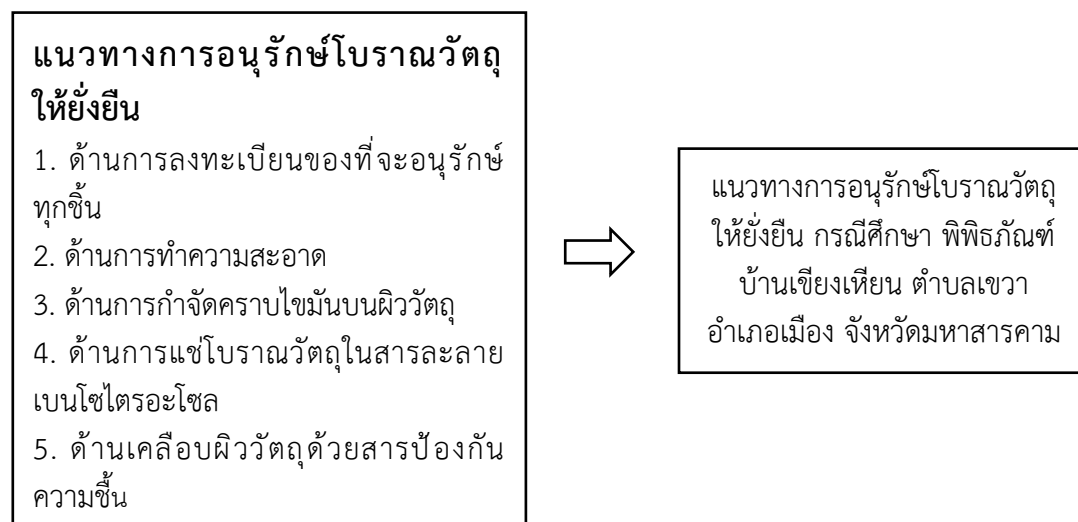
3.2 ประเด็นแนวทางการเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน

4. กรอบการวิเคราะห์การวิจัย

กรอบการวิเคราะห์การวิจัยเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียนตำบลเขวาสาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” ผู้วิจัยจึงใช้กรอบการวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการ โดยเขียนให้เป็นแผนภาพ ดังนี้

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์แยกแยะเป็นประเด็นต่าง ๆ โดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการศึกษา และตามกรอบแนวคิดเพื่อทำให้สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่รวบรวมประเด็นได้อย่างมีระบบ

ผลการศึกษา

1. แนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียนตำบลเขวาสาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

แนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้คือ

ประเด็นแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านการลงทะเบียนของที่จะอนุรักษ์ ทุกชั้น” พบว่า การลงทะเบียนของโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์นั้นไม่ได้ลงทะเบียน เนื่องจาก พิพิธภัณฑ์นั้นเป็น พิพิธภัณฑ์แบบปิด และการค้นพบนั้นเป็นการค้นพบด้วยตนเองและค้นพบ ในพื้นที่ส่วนบุคคล และการเปิด พิพิธภัณฑ์และสถานที่ของพิพิธภัณฑ์เป็นพื้นที่ส่วนบุคคลไม่ใช่ของรัฐ จึงทำให้เข้าใจได้ว่า ของที่ค้นพบทุกชิ้น นอกจากสมบัติของชาติ 9 อย่าง เป็นสมบัติส่วนบุคคลและในพิพิธภัณฑ์ไม่ได้เก็บ แคลโบราณวัตถุแต่เก็บ วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดกันรุ่นต่อรุ่นไม่ว่าจะเป็น ผ้าผวด ฆ้อง หม้อ ไห ฯลฯ

ประเด็นแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านการทำความสะอาด” พบว่า การทำความสะอาดไม่ว่าจะเป็นการทำความสะอาดวัตถุโบราณหรือบริเวณ พื้นที่ของพิพิธภัณฑ์นั้น เนื่องจากเจ้าของ พิพิธภัณฑ์มีงานประจำอยู่แล้ว และเจ้าของพิพิธภัณฑ์ไม่ได้เป็นผู้ ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์จึงทำให้ไม่ความรู้ในเรื่อง ของการทำความสะอาดโบราณวัตถุแต่ละชิ้นมากนัก จึงทำให้มีการจ้างผู้เชี่ยวชาญหรือชำนาญในการทำ ความสะอาดโบราณวัตถุทุกชิ้นที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑ์ และในส่วนของระยะเวลาในการทำความสะอาดนั้น ขึ้นอยู่กับว่าเจ้าของพิพิธภัณฑ์ มีปัจจัยมากน้อยแค่ไหนในแต่ละเดือนเพราะพิพิธภัณฑ์เป็นพิพิธภัณฑ์แบบปิด และไม่มีเงินทุนในการบริหารมากนัก เงินที่บริหารอยู่ตอนนี้คือเงินส่วนตัวที่ทำงานได้ของเจ้าของพิพิธภัณฑ์

ประเด็นแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านการจัดคราบไขมันเป็นผิววัตถุ” พบว่า การจัดคราบไขมันวัตถุนั้นต้องมีความเชี่ยวชาญในงานมากและการดูแลรักษา ยากเกินกว่าบุคคลทั่วไปคง ยากที่จะเข้าในงานนี้ซึ่งนั้นเป็นอีกเหตุผลที่ทำให้เจ้าของพิพิธภัณฑ์ว่าจ้าง บุคคลภายนอกหรือบุคคลที่ เชี่ยวชาญในการทำความสะอาดในด้านต่าง ๆ มาทำความสะอาดวัตถุ โบราณ เจ้าของพิพิธภัณฑ์เลยไม่มี ความรู้ ความสามารถในเรื่องนี้มากนักจึงได้จ้างบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ แทน และระยะเวลา ในการทำนั้นก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยในเดือนนั้น ๆ ของเจ้าของ พิพิธภัณฑ์อีกด้วย เนื่องจากพิพิธภัณฑ์เป็นแบบ ปิดแล้วยังไม่มีเงินทุนในการสนับสนุนเรื่องต่าง ๆ อีกด้วย

ประเด็นแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านการแช่โบราณวัตถุในสารละลายเบนโซ ไตรอะโซล” พบว่า Benzotriazole เป็นสารยับยั้งการกัด กร่อนที่มีประสิทธิภาพสำหรับทองแดงและโลหะ ผสมโดยการป้องกันปฏิกิริยาที่พื้นผิวที่ไม่พึงปรารถนา เป็นที่ทราบกันดีว่าชั้นพาสซีฟซึ่งประกอบด้วย สารประกอบเชิงซ้อนระหว่างทองแดงและเบนโซทริอาโซล เกิดขึ้นเมื่อทองแดงถูกแช่ในสารละลายที่มีเบน โซทริอาโซล ชั้นพาสซีฟไม่ละลายในน้ำและสารละลาย อินทรีย์หลายชนิด มีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่าง ความหนาของชั้นพาสซีฟและประสิทธิภาพในการ ป้องกันการกัดกร่อน ส่วนใหญ่จะใช้ในการป้องกันสนิม และยับยั้งการกัดกร่อนของโลหะ (เช่น เงิน, ทองแดง, ตะกั่ว, นิกเกิล, สังกะสี ฯลฯ) มีการใช้กันอย่าง แพร่หลายในประเภทน้ำมันป้องกันสนิม (ไขมัน) ใช้มากในสารยับยั้ง การกัดกร่อนทองแดงและโลหะผสม ทองแดง สารเติมแต่ง ในน้ำมันหล่อลื่น สารบำบัดน้ำเสีย, สารป้องกันการแข็งตัวในยานยนต์ ผลิตภัณฑ์นี้ ยังสามารถนำมาใช้ควบคู่กับสารยับยั้ง สารฆ่าเชื้อแบคทีเรียและความชื้นหลากหลายชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ยับยั้งการกัดกร่อนระบบน้ำหล่อเย็นระบบหมุนเวียนแบบปิดที่ให้ประสิทธิภาพดีมาก เนื่องจาก เจ้าของพิพิธภัณฑ์ไม่มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้เลยและส่วนมากในพิพิธภัณฑ์ไม่มีโบราณวัตถุที่เป็นเนื้อ โลหะ ทองแดง หรือตะกั่ว มากนักหรือแทบจะไม่มีเลยซึ่งนั้นจึงทำให้ไม่ต้องมีการแช่สารละลายเบนโซ ไตรอะโซล

ประเด็นแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านเคลือบผิววัตถุด้วยสารป้องกันความชื้น” พบว่า ส่วนมากโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์จะเป็นเนื้อที่ทำมาจากดินเผาเป็น ส่วนใหญ่นั้นแสดงว่าการเคลือบ ผิววัตถุด้วยสารป้องกันความชื้นสำคัญในการทำความสะอาดและรักษา วัตถุด้วยการเคลือบผิวเป็นวิธีการ

ป้องกันสนิมที่ได้รับความนิยมและแพร่หลายมากที่สุดวิธีหนึ่ง การเคลือบผิว เพื่อป้องกันสนิมสามารถแบ่งออกกว้างๆ ได้ 4 วิธีตามลักษณะของการป้องกัน คือ 1. Barrier Coating เป็นการเคลือบผิวโดยมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้สารกัดกร่อน เช่น น้ำทะเล กรด หรือความชื้น สัมผัสกับผิวของโลหะโดยตรง การเคลือบผิววิธีนี้นักจะเป็นสิ่งที่มีความต้านทานทางไฟฟ้าสูงเพื่อป้องกันหรือหน่วงให้กระแสไฟฟ้าหรืออิเล็กตรอนไหลผ่านได้น้อยลง ดังนั้นการเคลือบผิวด้วยวิธีนี้จึงต้องมีความหนาที่เหมาะสมกับประเภทของการใช้งาน ซึ่งมักจะมีแรงอยู่ในวิธีการใช้ งาน สีประเภทนี้ได้แก่ Epoxies, Vinyls, chlorinated rubbers และ polyurethanes เป็นต้น 2. Conversion Coating เป็นการเคลือบผิวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยนคุณสมบัติ หรือองค์ประกอบของพื้นผิวโลหะให้มีความเหมาะสมในการทำสีหรือเคลือบผิวในขั้นตอนต่อไป เช่น Phosphate Coating และ Chromate Coating ผิวเคลือบลักษณะนี้ จะมีความพรุนในตัวเอง (Porous) จึงไม่สามารถป้องกันสนิมได้ ดังนั้น การเคลือบผิวชั้นที่สองจึงมีความจำเป็นต้องทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ 3. Anodic Coating เป็นการเคลือบผิวโดยใช้วัสดุหรือโลหะที่มีค่าศักย์ไฟฟ้าเชิงเปรียบเทียบ (Electrode Potential) ต่ำกว่าโลหะที่ต้องการป้องกันมาทาหรือเคลือบไว้ การเคลือบผิวลักษณะนี้จะทำหน้าที่ 2 อย่าง คือ หน้าที่แรกเมื่อผิวเคลือบอยู่ในสภาพสมบูรณ์จะเป็นตัวช่วยไม่ให้สารกัดกร่อนสัมผัสกับผิวโลหะ หน้าที่สอง เมื่อผิวเคลือบแตกหรือหลุดออกและสารกัดกร่อนสัมผัสกับพื้นผิวของโลหะและผิวเคลือบพร้อมกัน ผิวเคลือบจะจ่ายกระแสเพื่อป้องกันโลหะไม่ให้เป็นสนิม แต่ตัวผิวเคลือบ จะเป็นสนิมแทน ด้วยคุณลักษณะตามหน้าที่สองนี้ ทำให้การเคลือบผิวแบบ Anodic Coating ถูกเรียก อีกอย่างหนึ่งว่า Sacrificial Coating โดยวัสดุหรือโลหะที่นิยมนำมาใช้ในการเคลือบผิว ได้แก่ สังกะสี อลูมิเนียม และแคดเมียม และ 4. Cathodic Coating เป็นการเคลือบผิวที่มีคุณสมบัติตรงกันข้ามกับ Anodic Coating กล่าวคือวัสดุหรือโลหะที่ใช้ทำผิวเคลือบจะมีค่าศักย์ไฟฟ้าเชิงเปรียบเทียบ (Electrode Potential) สูงกว่าโลหะที่ต้องการป้องกัน ดังนั้นการเคลือบผิวชนิดนี้สภาพพื้นผิวจะต้องสมบูรณ์ไม่มีรอยแตกหรือรูพรุนและชั้นเคลือบต้องมีความหนาเพียงพอ มิฉะนั้นโลหะที่ต้องการจะป้องกันจะเปลี่ยน สภาพกลายเป็นแอโนดและเป็นสนิม ตัวอย่างของสารเคลือบวิธีนี้ ได้แก่ ทองแดง นิกเกิล และโครเมียม

2. การเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์ บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ประเด็นการเสนอแนะทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านการลงทะเบียนของที่จะอนุรักษ์ทุกชิ้น” พบว่า การลงทะเบียนของที่จะอนุรักษ์ทุกชิ้นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เป็นสิ่งที่บรรพบุรุษได้สรรค์สร้างขึ้นมา เป็นสมบัติอันมีค่าอย่างยิ่งยากที่จะหาสิ่งใดมาเทียบเทียมได้ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเป็นสิ่งที่หาค่ามิได้ หมายความว่า มรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชน เกิดจากพุทธิปัญญาของชนเหล่าใดย่อมแสดงคุณค่าในตัวของตนเองโดยสมบูรณ์ ผิดแผกแตกต่างกันไป เป็นสิ่งที่หายากยิ่ง ไม่สามารถเอาเงินตราทองคำหรือสิ่งอื่นใดอันมีค่าจำนวนมากมาตีค่าเทียบเป็นราคาตลาดได้ นอกจากนี้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางศิลปประวัติศาสตร์ โบราณคดี เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมของประเทศชาตินับแต่อดีตกาล จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสงวนรักษาอนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเหล่านี้ไว้มิให้สูญหายไปจากผืนแผ่นดินไทยการขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1. โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร ซึ่งได้แก่โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่เป็นทรัพย์สินแผ่นดิน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่อยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แหล่งโบราณคดี อุทยานประวัติศาสตร์ต่าง ๆ โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบจะจัดทำทะเบียนบัญชีแสดงทรัพย์สินของแผ่นดินไว้ในรูปของทะเบียนโบราณวัตถุ

ศิลปวัตถุ และบัตรประจำวัตถุแต่ละรายการไว้ 2. โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในครอบครองของวัดและเอกชน โดยการสำรวจทำบัญชี และคัดเลือกโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุขึ้นสำคัญและมีคุณค่าพิเศษและประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา เนื่องพิพิธภัณฑสถานเป็นพิพิธภัณฑสถานแบบปิดซึ่งเรียกอีกอย่างว่าพิพิธภัณฑสถานที่เป็นเอกชน

ประเด็นการเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านการทำความสะอาด” พบว่า การทำความสะอาดของเก่าให้เหมือนใหม่ไม่ใช่เรื่องยาก แต่การทำความสะอาดของโบราณที่ทรงคุณค่าทางกาลเวลาให้สวยงามคงเดิมยากสุด ๆ ก่อนอื่นต้องขออธิบายว่าวัตถุโบราณนั้นไม่สามารถทำความสะอาดโดยวิธีทั่วไปได้ เพราะน้ำยาทำความสะอาดแบบปกติจะทำให้ผิวของวัตถุโบราณถูกกัดกร่อนหลุดร่วงออกไป ฉะนั้นหากคุณมีวัตถุโบราณอยู่ที่บ้านล่ะก็ ลองใช้วิธีทำความสะอาด มีอุปกรณ์ที่หาง่าย ใช้สะดวก ขอรับรองว่าของที่ทรงคุณค่า จะยังคงสวยงามให้คุณและคนรุ่นหลัง ได้ชื่นชมไปอีกนานหากพบว่าวัตถุโบราณที่บ้านของคุณเริ่มมีฝุ่นมาเกาะ หรือมีคราบดินติด ในการทำความสะอาดนั้นห้ามใช้ไม้ขนไก่หรือผ้าชุบน้ำเช็ดเป็นอันขาด ถ้าไม่อยากให้ผิวโบราณวัตถุของคุณสึกหลอ แต่ควรใช้แปรงขนอ่อนหรือแปรงบร็วชอนที่ใช้ปิดแก้มของผู้หญิงปิดออกจะดีที่สุด เพราะแปรงขนอ่อนนี้ จะมีคุณสมบัติอ่อนนุ่ม ซอกซอนได้ดี และไม่ทำให้สมบัติอันทรงคุณค่าของคุณเป็นรอยขีดข่วนอย่างแน่นอนยิ่งวัตถุโบราณที่ผ่านการสัมผัสด้วยมือโดยตรง มักจะมีคราบน้ำมันเกาะ ทำให้เกิดเชื้อราง่ายอีกทั้งมีแบคทีเรีย ก่อให้เกิดคราบสกปรก รวมทั้งสารเคมีตกค้าง สิ่งสกปรกที่เกาะตามผิววัตถุโบราณนั้น ทำให้วัตถุโบราณดูหมอง ดูมีมลทิน ซึ่งคราบไม่พึงประสงค์เหล่านี้สามารถทำความสะอาดได้โดยการใช้ ผ้าสามวีร์จุ่มแอลกอฮอล์ หรือใช้ผ้าเนื้อนุ่มชนิดอื่นก็ได้ จากนั้นเช็ดให้ทั่ววัตถุอย่างระมัดระวังที่สุด ซึ่งเจ้าของพิพิธภัณฑสถานไม่มีความรู้ความสามารถในการทำ ความสะอาดของวัตถุโบราณเลยจึงทำให้ต้องจ้าง อยากรู้อยากเห็นว่าควรหาหรือลงทะเบียนเป็นพิพิธภัณฑสถานแบบจริงจังให้รัฐเข้ามาดูแลและบริหารนั้น หมายความว่าเงินทุนสนับสนุนมีมาต่อเนื่องในการทำเรื่องต่างไม่ว่าจะเป็นทำนุบำรุงสิ่งของต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑสถาน

ประเด็นเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านการกำจัดคราบไขมัน บนผิววัตถุ” พบว่า ทางด้านพิพิธภัณฑสถานและชาวบ้านนั้นไม่มีความรู้ความสามารถในทางด้านนี้ มากพอที่จะทำการกำจัดคราบไขมันบนผิววัตถุ จึงต้องดำเนินการให้ผู้เชี่ยวชาญในการทำด้านการกำจัดคราบไขมันบนผิววัตถุ

ประเด็นเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านการแช่โบราณวัตถุในสารละลายเบนโซไตรอะโซล” พบว่า ทางด้านพิพิธภัณฑสถานและชาวบ้านนั้นไม่มีความรู้ความสามารถในทางด้านนี้มากพอที่จะทำการกำจัดคราบไขมันบนผิววัตถุ จึงได้ว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญมาดำเนินการแช่โบราณวัตถุในสารละลายเบนโซไตรอะโซล

ประเด็นเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านเคลือบผิววัตถุด้วยสารป้องกันความชื้น” พบว่า ทางด้านพิพิธภัณฑสถานและชาวบ้านนั้นไม่มีความรู้ความสามารถในทางด้านนี้มากพอที่จะทำการกำจัดคราบไขมันบนผิววัตถุจึงได้ว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญในการทำด้านการเคลือบผิววัตถุด้วยสารป้องกันความชื้น เนื่องจากทางด้านพิพิธภัณฑสถานมีการว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญเป็นประจำอยู่แล้วการเคลือบผิววัตถุด้วยสารป้องกันความชื้นเป็นการถนอมโบราณวัตถุอีกด้านหนึ่งเพื่อให้วัตถุโบราณต่าง ๆ คงสภาพเดิมให้มีความคงอยู่นานกว่าเดิม

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสาน อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม” มีข้อค้นพบที่นำเสนอการอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

1. แนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสาน อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม

ประเด็นแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านการลงทะเบียนของที่จะอนุรักษ์ทุกชิ้น” กล่าวคือ การจัดการระบบทะเบียนและฐานข้อมูลของคลังพิพิธภัณฑ์เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่บ่งบอกเกี่ยวกับที่ตั้ง ลักษณะ ฯลฯ ของโบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียนได้มีการจัดทำทะเบียนโบราณวัตถุที่มีทั้งทะเบียนใหญ่ บัตรทะเบียนพร้อมภาพถ่ายของโบราณวัตถุและบัญชี โดยมีขั้นตอนรับและทำทะเบียนโบราณวัตถุ ดังนี้ 1. เมื่อรับโบราณวัตถุเข้ามาจะทำการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับวัตถุว่าเป็นโบราณวัตถุอะไรและควรจัดอยู่ในประเภทอะไร 2. ทำการบันทึกเกี่ยวกับตัววัตถุอย่างละเอียด โดยการให้เลขประจำวัตถุ ชื่อวัตถุ ลักษณะของวัตถุ ยุคสมัย (อายุ) สภาพของวัตถุ ประวัติความเป็นมา ห้อง / ชั้นไหน / ชั้นที่เก็บ โบราณวัตถุ โดยข้อมูลในส่วนนี้ต้องทำการระบุลงในฐานข้อมูลด้วย เพื่อสะดวกในการศึกษาค้นคว้า และ 3. เมื่อทำการทำทะเบียนโบราณวัตถุเรียบร้อยแล้วจึงทำส่งโบราณวัตถุไปอนุรักษ์เพื่อป้องกันการเสื่อมสภาพของโบราณวัตถุ) ระบบทะเบียนและการทำทะเบียนเป็น ขั้นตอนสำคัญหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับงานพิพิธภัณฑ์ สอดคล้องกับแนวคิดของจิรา จงกล (2532) ที่กล่าวไว้ว่า “สามารถจำแนกระบบทะเบียนวัตถุได้ออกเป็น 2 แบบ คือ 1. การทำทะเบียนวัตถุสะสม คือระบบทะเบียนที่มีการจัดทำหลักฐานเรื่องราวของวัตถุสะสม เพื่อให้ทราบที่มาประวัติและจำนวนรายการวัตถุสะสมทั้งหมดที่เก็บรักษาโดยมีการบันทึกหลักฐานเกี่ยวกับวัตถุสะสมที่เก็บรวบรวมไว้ทั้งหมดลงในสมุดทะเบียนตามลำดับ วัน เดือน ปี รายละเอียดภาพถ่ายและเรื่องราวเกี่ยวกับวัตถุ รวมถึงการทำประวัติของวัตถุสะสมทุกชิ้นในการเข้าและออกอย่างเป็นระเบียบและถูกต้องตามหลักสากล เพื่อเป็นหลักฐานในการปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยและป้องกันการสูญหายของวัตถุและต้องดูแลเก็บรักษาสมุด ทะเบียนวัตถุสะสมไว้ตลอด และ 2. การจัดทำบัตรวัตถุ โดยในการจัดทำบัตรวัตถุนั้นเป็นการทำบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุที่สะสมแต่ละชิ้นเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้าวิจัย ในการจัดทำบัตรวัตถุต้องอาศัยความรู้ทางด้านวิชาการเกี่ยวกับวัตถุสะสมในแต่ละประเภทแต่ละชิ้นและความละเอียดในการทำการบันทึกหลักฐาน”

ประเด็นแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านการทำความสะอาด” กล่าวคือคลังพิพิธภัณฑ์มีส่วนสำคัญไม่น้อยไปกว่าจัดห้องจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากวัตถุของพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่ที่ไม่ได้นำมาจัดแสดงจะทำการเก็บรักษาไว้อยู่ในคลังพิพิธภัณฑ์และเป็นวัตถุมีคุณค่า ต่อการเรียนรู้วัฒนธรรม ดังนั้น คลังพิพิธภัณฑ์จึงมีความสำคัญและเปรียบเสมือนหัวใจของพิพิธภัณฑ์และควรได้รับการจัดการเป็นอย่างดี แม้คลังพิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีรูปแบบที่หลากหลาย ต่างมุมมอง ต่างขนาดและต่างวัตถุประสงค์ แต่สิ่งที่พิพิธภัณฑ์ต้องมีเหมือนกันทุกแห่งคือบทบาทหน้าที่ในการจัดเก็บ สงวนรักษา จัดแสดง และให้บริการด้านต่าง ๆ แก่สังคมเพื่อเป็นการป้องกันการเสื่อมสภาพของวัตถุที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคนในสังคมปัจจุบันไม่จำกัดอยู่ในหน่วยงานของภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบเท่านั้น

ประเด็นแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านกำจัดการชำรุดผุพังบนผิววัตถุ” กล่าวคือโบราณวัตถุ เป็นหลักฐานสำคัญที่พิพิธภัณฑ์ควรให้ความสำคัญ โดยเฉพาะส่วนของการอนุรักษ์โบราณวัตถุ ที่ต้องมีการดำเนินการอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับโบราณวัตถุแต่ละประเภท การอนุรักษ์ หมายถึง ความพยายามที่จะรักษาสภาพของวัตถุให้คงอยู่ในสภาพเดิม โดยกำจัดสาเหตุของการเสื่อมสภาพเพื่อหยุดยั้ง

หรือชะลอการเสื่อมสภาพและป้องกันไม่ให้วัตถุเสื่อมสภาพต่อไป รวมถึงการควบคุมดูแลรักษาวัตถุให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมไม่เป็นอันตรายต่อวัตถุด้วย โดยหลักสำคัญของการอนุรักษ์ต้องไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างสิ่งประดับทั้งหลายของวัตถุ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอดีตและเข้าใจวัตถุมากขึ้นต่อการศึกษาและการชื่นชมของสาธารณชน สอดคล้องกับแนวคิดของชมพูนุท ประศาสน์เศรษฐ (2547) ที่กล่าวไว้ว่า “การอนุรักษ์จึงมีความหมาย 2 ประการ คือ 1. การอนุรักษ์เชิงป้องกันเป็นการป้องกันและดูแลวัตถุให้ปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อม และการกระทำของมนุษย์ และ 2. การอนุรักษ์เชิงปฏิบัติการเป็นการปฏิบัติต่อวัตถุ เพื่อการจัดสภาพของการเสื่อมสภาพและยังยั้งไม่ให้วัตถุเกิดการเสื่อมสภาพต่อไป”

ประเด็นแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านแช่โบราณวัตถุในสารละลายเบนโซไตรอะโซล” กล่าวคือ การบำรุงรักษาและการอนุรักษ์ มีวัตถุประสงค์ของการจัดการมรดกทางโบราณคดี ได้แก่ การสงวนรักษาโบราณสถานไว้ ณ บริเวณที่พบ รวมถึงการอนุรักษ์ การเก็บรักษา ข้อมูลและสิ่งของที่ได้รวบรวมไว้ในระยะยาวอย่างเหมาะสม หลักการนี้เน้นถึงความต้องการบำรุงรักษา การอนุรักษ์และการจัดการที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังไม่ควรมีการนำเสนอมรดกทางโบราณคดีโดยพล่อยทิ้งไว้ในสภาพหลังการขุดค้นหากไม่สามารถรับประกันได้ว่ามีมาตรการในการบำรุงรักษาและการจัดการที่เหมาะสมที่จะสามารถอนุรักษ์มรดกทางโบราณคดีเอาไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของเกษม จันทรแก้ว (2540) ได้กล่าวไว้ว่า “การอนุรักษ์ หมายถึง การเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้คุณภาพสูงในการสนองความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไป หรืออีกความหมายก็คือการใช้ตามความต้องการและคงประหยัดไว้ใช้เพื่ออนาคต”

แนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านเคลือบผิววัตถุด้วยสารป้องกันความชื้น” กล่าวคือ ส่วนมากโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์จะเป็นเนื้อที่ทำมาจาก ดินเผาเป็นส่วนใหญ่ที่แสดงว่า การเคลือบผิววัตถุด้วยสารป้องกันความชื้นสำคัญในการทำความสะอาดและรักษาวัตถุด้วยการเคลือบผิวเป็นวิธีการป้องกันสนิมที่ได้รับความนิยมและแพร่หลายมากที่สุดวิธีหนึ่ง การเคลือบผิววัตถุเพื่อป้องกันสนิมสามารถแบ่งออกกว้าง ๆ ได้ 4 วิธี ตามลักษณะของการป้องกัน ดังต่อไปนี้ 1. Barrier Coating เป็นการเคลือบผิวโดยมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้สารกัดกร่อน เช่น น้ำทะเล กรด หรือความชื้น สัมผัสกับผิวของโลหะโดยตรง การเคลือบผิววิธีนี้นี้มักจะเป็นสีที่มีความต้านทานทางไฟฟ้าสูงเพื่อป้องกันหรือหน่วงให้กระแสไฟฟ้าหรืออิเล็กทรอนิกส์ไหลผ่านได้น้อยลง ดังนั้น การเคลือบผิวด้วยวิธีนี้จึงต้องมีความหนาที่เหมาะสมกับประเภทของการใช้งาน ซึ่งมักจะมีแรงอยู่ในวิธีการใช้งาน สีประเภทนี้ ได้แก่ Epoxies, Vinyls, chlorinated rubbers และ polyurethanes เป็นต้น 2. Conversion Coating เป็นการเคลือบผิวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยน คุณสมบัติหรือองค์ประกอบของพื้นผิวโลหะให้มีความเหมาะสมในการทาสีหรือเคลือบผิวในขั้นตอนต่อไป เช่น Phosphate Coating และ Chromate Coating ผิวเคลือบลักษณะนี้มีความพรุนในตัวเอง (Porous) จึงไม่สามารถป้องกันสนิมได้ ดังนั้น การเคลือบผิวชั้นที่สองจึงมีความจำเป็นต้องทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ 3. Anodic Coating เป็นการเคลือบผิวโดยใช้วัสดุหรือโลหะที่มีค่าศักย์ไฟฟ้าเชิงเปรียบเทียบ (Electrode Potential) ต่ำกว่าโลหะที่ต้องการป้องกันมาทาหรือเคลือบไว้ การเคลือบผิวลักษณะนี้จะทำหน้าที่ 2 อย่าง คือ หน้าที่แรก เมื่อผิวเคลือบอยู่ในสภาพสมบูรณ์จะเป็นตัวช่วยไม่ให้สารกัดกร่อนสัมผัสกับผิวโลหะ หน้าที่สอง เมื่อผิวเคลือบแตกหรือหลุดออกและสารกัดกร่อนสัมผัสกับพื้นผิวของโลหะและผิวเคลือบพร้อมกัน ผิวเคลือบจะจ่ายกระแสเพื่อป้องกันโลหะไม่ให้เป็นสนิมแต่ตัวผิวเคลือบจะเป็นสนิมแทน ด้วยคุณลักษณะตามหน้าที่สองนี้ ทำให้การเคลือบผิวแบบ Anodic Coating ถูกเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Sacrificial Coating โดยวัสดุหรือโลหะที่นิยมนำมาใช้ในการเคลือบผิว ได้แก่ สังกะสี

อลูมิเนียม และแคดเมียม และ 4. Cathodic Coating เป็นการเคลือบผิวที่มีคุณสมบัติตรงกันข้ามกับ Anodic Coating กล่าวคือวัสดุหรือโลหะที่ใช้ทำผิวเคลือบจะมีค่าศักย์ไฟฟ้าเชิงเปรียบเทียบ (Electrode Potential) สูงกว่าโลหะที่ต้องการป้องกัน ดังนั้นการเคลือบผิวชนิดนี้สภาพพื้นผิวจะต้องสมบูรณ์ ไม่มีรอยแตกหรือรูพรุน และชั้นเคลือบต้องมีความหนาเพียงพอ มิฉะนั้นโลหะที่ต้องการจะป้องกันจะเปลี่ยนสภาพกลายเป็นแอโนดและเป็นสนิม ตัวอย่างของสารเคลือบวิธีนี้ได้แก่ ทองแดง นิกเกิลและโครเมียม

2. การเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน กรณีศึกษา พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม

ประเด็นการเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านการลงทะเบียน” กล่าวคือการลงทะเบียนของที่จะอนุรักษ์ทุกชิ้นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เป็นสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นมา เป็นสมบัติอันมีค่าอย่างยิ่งยากที่จะหาสิ่งใดมาเทียบเทียมได้ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เป็นสิ่งที่หาความีได้ หมายความว่า มรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชน เกิดจากพุทธิปัญญาของชนเหล่าใดย่อมแสดงคุณค่าในตัวของตนเองโดยสมบูรณ์ผิดแผกแตกต่างกันไป เป็นสิ่งที่หายากยิ่ง ไม่สามารถเอาเงินตรา ทองคำหรือสิ่งอื่นใดอันมีค่าจำนวนมากมาตีค่าเทียบเป็นราคาตลาดได้ นอกจากนี้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความค่าทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมของประเทศชาตินับแต่อดีตกาล จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสงวนรักษา อนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเหล่านี้ไว้มิให้สูญหายไปจากผืนแผ่นดินไทย การขึ้นทะเบียน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1. โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร ซึ่งได้แก่ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่เป็นทรัพย์สินแผ่นดิน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่อยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แหล่ง โบราณคดี อุทยานประวัติศาสตร์ต่าง ๆ โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบจะจัดทำทะเบียนบัญชีแสดงทรัพย์สินของแผ่นดินไว้ในรูปของทะเบียนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และบัตรประจำวัตถุแต่ละรายการไว้ และ 2. โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในครอบครองของวัดและเอกชน โดยการสำรวจทำบัญชีและคัดเลือกโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุขึ้นสำคัญและมีคุณค่าพิเศษและประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา เนื่องพิพิธภัณฑสถานเป็นพิพิธภัณฑสถานแบบปิดซึ่งเรียกอีกอย่างว่าพิพิธภัณฑสถานที่เป็นเอกชนจากซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวิไลวรรณ อยู่ทองจ้อย (2553) ที่ศึกษานำเสนอรูปแบบการจัดการคลังโบราณวัตถุ พิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้แห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า โบราณวัตถุมีปริมาณมากและหลากหลายประเภท โดยสามารถแบ่งออกได้ 7 ประเภท คือ 1. ประเภทเศษภาชนะดินเผา 2. ประเภทประกอบสถาปัตยกรรม 3. ประเภทประติมากรรม 4. ประเภทโลหะ 5. ประเภทกระดูกสัตว์ 6. ประเภทแก้ว และ 7. ประเภทอื่น ๆ เช่น เบ้าหลอมโลหะส่วนของปริมาณโบราณวัตถุมีประมาณ 56,070 ชิ้น ส่วนใหญ่เป็นโบราณวัตถุประเภทเศษภาชนะดินเผา

ประเด็นการเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านการทำความสะอาด” กล่าวคือ การทำความสะอาดของเก่าให้เหมือนใหม่ไม่ใช่เรื่องยาก แต่การทำความสะอาดของโบราณที่ทรงคุณค่าทางกาลเวลาให้สวยงามคงเดิมยากสุด ๆ ก่อนอื่นต้องขออธิบายว่าวัตถุโบราณนั้นไม่สามารถทำความสะอาดโดยวิธีทั่วไปได้ เพราะน้ำยาทำความสะอาดแบบปกติจะทำให้ผิวของวัตถุโบราณถูกกัดกร่อนหลุดร่อนออกไป ฉะนั้นหากคุณมีวัตถุโบราณอยู่ที่บ้านล่ะก็ ลองใช้วิธีทำความสะอาด มีอุปกรณ์ที่หาง่าย ใช้สะดวก ขอรับรองว่าของที่ทรงคุณค่าจะยังคงสวยงามให้คุณ และคนรุ่นหลังได้ชื่นชมไปอีกนานหาก พบว่าวัตถุโบราณที่บ้านของคุณเริ่มมีฝุ่นมาเกาะหรือมีคราบดินติดในการทำคามสะอาดนั้นห้ามใช้ไม้ขนไก่หรือผ้าชุบน้ำเช็ดเป็นอันขาด ถ้าไม่อยากให้ผิวโบราณวัตถุของคุณสึกหรอ แต่ควรใช้แปรงขนอ่อนหรือแปรงบรัช

ออนที่ใช้ปิดแก้มของผู้หญิงปิดออกจะดีที่สุด เพราะแปรงขนอ่อนนุ่มจะมีคุณสมบัติอ่อนนุ่มชอกซอนได้ดี และไม่ทำให้สมบัติอันทรงคุณค่าของคุณเป็นรอยขีดข่วน อย่างแน่นอน ยิ่งวัตถุโบราณที่ผ่านการสัมผัสด้วยมือโดยตรงมักจะมีคราบน้ำมันเกาะทำให้เกิดเชื้อราง่าย อีกทั้งมีแบคทีเรียก่อให้เกิดคราบสกปรก รวมทั้งสารเคมีตกค้างสิ่งสกปรกที่เกาะตามผิววัตถุโบราณนั้น ทำให้วัตถุโบราณดูหมองดูมึนลทิน ซึ่งคราบไม่เพียงประสงค์เหล่านี้สามารถทำความสะอาดได้โดยการใช้ ผ้าขาวนุ่มจุ่มแอลกอฮอล์หรือใช้ผ้าเนื้อนุ่มชนิดอื่นก็ได้ จากนั้นเช็ดให้ทั่ววัตถุอย่างระมัดระวังที่สุด ซึ่งเจ้าของพิพิธภัณฑ์ไม่มีความรู้ความสามารถในการทำมาความสะอาดของวัตถุโบราณเลยจึงทำให้ต้องจ้างผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้น ควรลงทะเบียนเป็นพิพิธภัณฑ์แบบจริงจังโดยให้รัฐเข้ามาดูแลและบริหารจัดการจึงจะสามารถอนุรักษ์โบราณวัตถุได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน

ประเด็นการเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านการขจัดคราบไขมันเป็นผิววัตถุ” กล่าวคือ การกำจัดคราบไขมันโบราณวัตถุนั้นไม่ค่อยมีให้เห็นกันมากไม่ว่าจะเป็นความรู้ในอินเทอร์เน็ตหรือสื่อต่าง ๆ จึงทำให้ประชาชนไม่มีความรู้และประสบการณ์การอนุรักษ์โบราณวัตถุด้านนี้

ประเด็นการเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านแช่โบราณวัตถุ ในสารละลายเบนโซไตรอะโซล” กล่าวคือ การบำรุงรักษาและการอนุรักษ์มีวัตถุประสงค์ของการจัดการมรดกทางโบราณคดี ได้แก่ การสงวนรักษาโบราณสถานไว้ ณ บริเวณที่พบ รวมถึงการอนุรักษ์การเก็บรักษา ขอบมูลและสิ่งของที่ได้รวบรวมไว้ในระยะยาวอย่างเหมาะสม หลักการนี้เน้นถึงความต้องการบำรุงรักษาการอนุรักษ์และการจัดการที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังไม่ควรมีการนำเสนอการมรดกทางโบราณคดีโดยปล่อยทิ้งไว้ในสภาพหลังการขุดค้นหากไม่สามารถรับประกันได้ว่ามีมาตรการในการบำรุงรักษาและการจัดการ ที่เหมาะสมที่จะสามารถอนุรักษ์มรดกทางโบราณคดีเอาไว้

ประเด็นการเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้ยั่งยืน “ด้านเคลือบผิววัตถุด้วยสารป้องกันความชื้น” กล่าวคือ ส่วนมากโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์จะเป็นเนื้อที่ทำมาจาก ดินเผาเป็นส่วนใหญ่ นั้นแสดงว่าการเคลือบผิววัตถุด้วยสารป้องกันความชื้นสำคัญในการทำมาความสะอาดและรักษาวัตถุด้วยการเคลือบผิวเป็นวิธีการป้องกันสนิมที่ได้รับความนิยมและแพร่หลายมากที่สุดวิธีหนึ่ง การเคลือบผิวเพื่อป้องกันสนิมสามารถแบ่งออกกว้าง ๆ ได้ 4 วิธีตามลักษณะของการป้องกันดังต่อไปนี้ 1. Barrier Coating เป็นการเคลือบผิวโดยมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้สารกัด กร่อน เช่น น้ำทะเล กรด หรือความชื้น สัมผัสกับผิวของโลหะโดยตรง การเคลือบผิววิธีนี้มักจะเป็นสีที่มีความต้านทานทางไฟฟ้าสูงเพื่อป้องกันหรือหน่วงให้กระแสไฟฟ้าหรืออิเล็กตรอนไหลผ่านได้น้อยลง ดังนั้นการเคลือบผิวด้วยวิธีนี้จึงต้องมีความหนาที่เหมาะสมกับประเภทของการใช้งาน ซึ่งมักจะมีแฉงอยู่ ในวิธีการใช้งาน สีประเภทนี้ได้แก่ Epoxies, Vinyls, chlorinated rubbers และ polyurethanes เป็นต้น 2. Conversion Coating เป็นการเคลือบผิวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยน คุณสมบัติหรือองค์ประกอบของพื้นผิวโลหะให้มีความเหมาะสมในการทาสีหรือเคลือบผิวในขั้นตอนต่อไป เช่น Phosphate Coating และ Chromate Coating ผิวเคลือบลักษณะนี้จะมีคุณสมบัติพรุนในตัวเอง (Porous) จึงไม่สามารถป้องกันสนิมได้ ดังนั้นการเคลือบผิวชั้นที่สองจึงมีความจำเป็นต้องทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ 3. Anodic Coating เป็นการเคลือบผิวโดยใช้วัสดุหรือโลหะที่มีค่าศักย์ไฟฟ้าเชิงเปรียบเทียบ (Electrode Potential) ต่ำกว่าโลหะที่ต้องการป้องกันมาทาหรือเคลือบไว้ การเคลือบผิวลักษณะนี้จะทำหน้าที่ 2 อย่าง คือ หน้าที่แรก เมื่อผิวเคลือบอยู่ในสภาพสมบูรณ์จะเป็นตัวช่วยไม่ให้สารกัดกร่อนสัมผัสกับผิวโลหะ หน้าที่สอง เมื่อผิวเคลือบแตกหรือหลุดออกและสารกัดกร่อนสัมผัสกับพื้นผิวของโลหะและผิวเคลือบพร้อมกัน ผิวเคลือบจะจ่ายกระแสเพื่อป้องกันโลหะไม่ให้เป็นสนิม แต่ตัวผิวเคลือบจะเป็นสนิมแทน ด้วยคุณลักษณะตามหน้าที่สองนี้ทำให้การเคลือบผิวแบบ Anodic Coating ถูก

เรียก อีกอย่างหนึ่งว่า Sacrificial Coating โดยวัสดุหรือโลหะที่นิยมนำมาใช้ในการเคลือบผิว ได้แก่ สังกะสี อลูมิเนียม และแคดเมียม และ 4. Cathodic Coating เป็นการเคลือบผิวที่มีคุณสมบัติตรงกันข้ามกับ Anodic Coating กล่าวคือวัสดุหรือโลหะที่ใช้ทำผิวเคลือบจะมีค่าศักย์ไฟฟ้าเชิงเปรียบเทียบ (Electrode Potential) สูงกว่าโลหะที่ต้องการป้องกัน ดังนั้นการเคลือบผิวชนิดนี้สภาพพื้นผิวจะต้องสมบูรณ์ ไม่มีรอยแตกหรือรูพรุน และชั้นเคลือบต้องมีความหนาเพียงพอ มิฉะนั้นโลหะที่ต้องการ จะป้องกันจะเปลี่ยนสภาพ กลายเป็นแอโนดและเป็นสนิม ตัวอย่างของสารเคลือบวิธีนี้ ได้แก่ ทองแดง นิกเกิล และ โครเมียม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงควรช่วยกันทำความสะอาดบริเวณพื้นที่พิพิธภัณฑ

1.2 เจ้าของพิพิธภัณฑและประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพิพิธภัณฑควรมีส่วนร่วม เช่น การ

ต้อนรับ การบริการต่าง ๆ และการให้ข้อมูล

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการยกระดับการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑบ้านเชียงเหียน

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์พิพิธภัณฑบ้านเชียงเหียน

เอกสารอ้างอิง

เกษม จันทรแก้ว. (2543). ความหมายของการอนุรักษ์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จิรา จงกล. (2532). ระบบทะเบียนและฐานข้อมูล. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร.

ชมพูนุท ประศาสน์เศรษฐ์. (2547). ความหมายของการอนุรักษ์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.

พิพิธภัณฑบ้านเชียงเหียน. (2561). พิพิธภัณฑบ้านเชียงเหียน. สืบค้น 29 มกราคม 2566, จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/พิพิธภัณฑบ้านเชียงเหียน>

มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2564). การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ.

สืบค้น 5 กุมภาพันธ์ 2566, จาก<https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=16&chap=3&page=t16-3-detail.html>

วิไลวรรณ อยู่ทองจุ้ย. (2553). การศึกษาหารูปแบบการจัดการคลังโบราณวัตถุทางโบราณคดีพิพิธภัณฑการเรียนรู้แห่งชาติ กรุงเทพมหานคร. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร.